

ПОРТРЕТНІ ЗОБРАЖЕННЯ ОСТАФІЯ ДАШКОВИЧА: СПРОБА ПОШУКУ РЕАЛЬНОСТІ

Валерій Ластовський

Portraits of Ostafy Dashkovych: An Inquiry into Reality

Valerii Lastovskyi

Purpose. The article explores the possibility of establishing a historical basis for the existing artistic representations of Ostafy Dashkovych, a prominent statesman of the Grand Duchy of Lithuania in the first third of the 16th century.

Methods. The study of this topic employs both general and specialised scientific research methods. In particular, it is grounded in the principle of historicism and makes use of logical, chronological, and comparative approaches.

Results. The portrait image of Ostafy Dashkovych remains a subject of debate in modern scholarship. Both artists and historians have engaged with this topic. The most well-known and widely circulated depiction is the portrait by the Polish artist Jan Matejko, created in 1874. It was not until 2021 that two Ukrainian authors made new attempts to create an artistic representation of Dashkovych. A key issue remains the use of reliable historical sources in reconstructing his image. One such source is the painting *The Battle of Orsha*, possibly created during Dashkovych's lifetime. This artwork is particularly significant, as there is reason to believe that Dashkovych participated in the battle and may be depicted alongside Prince Konstantin Ostrozhsky.

Conclusions. Reconstructing the image of Ostafy Dashkovych in artistic form is impossible without reference to 16th-century historical sources – particularly the written description of his appearance from 1529 and visual materials from the period, such as the painting *The Battle of Orsha*. Moreover, there is reason to believe that Dashkovych may have participated in this battle and could, therefore, be represented in the painting.

Keywords: Ostafy Dashkovich, portrait, Jan Matejko, «Battle on Orsha».

Портретне зображення Остафія Дашковича, відомого воєначальника Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ), старости черкаського і канівського у 1515-1535 рр. – одна із загадок минулого, яку намагалися вирішити як представники науки, так і мистецтва. В історіографії цьому питанню приділялося уваги не так і багато. Зокрема, його можна зустріти в працях Миколи Шугурова (Шугуров 1894), Адама Свйонтека (Świątek 2013; Свйонтек 2015), Сергія Шаменкова (Шаменков 2021) та Валерія Ластовського (Ластовський 2016; Ластовський 2024).

Який вигляд мав Остафій Дашкович – це загадка. До нас не дійшло жодного чітко зафіксованого його портретного зображення. Маємо лише опис, створений його сучасником, на який звертали свою увагу Михайло Грушевський, Агатангел Кримський та інші. Для багатьох він став відправною точкою для означення О. Дашковича татариним (В'ячеслав Сенютович-Бережний, Наталя Яковенко). Той сучасник так описав старосту у 1529 р.: «...vultus ejus et totus corporis habitus ac vestitus plane Tartaricus erat...» (Acta Tomiciana 1911, р. 233). В перекладі М. Грушевського ця фраза звучить наступним чином: «Його лице, весь вигляд тіла

й одяга все було чисто татарське» (Грушевський 1995, с. 92). Аналогічний до цього переклад здійснив і А. Кримський (Кримський 1924, с. 171). Чому О. Дашкович був саме так описаний? У тому ж перекладі А. Кримського далі читаємо: «Він знав їхню мову, і часто виражаючись на розвіді, він залишавсь невпізнаний у їхньому таборі: його вважали за татарина...»

Художні ж портретні зображення О. Дашковича створені у XIX столітті. Їх авторами тоді виступили польські митці. Це був період прояву значного інтересу у польському науковому середовищі саме до українського суспільства і його історії. Тоді ж з'явився цілий напрям – українська школа в польській літературі. Цей напрям був тісно поєднаний із польським мистецтвом, де також з'явилася значна кількість творів, присвячених Україні.

Перша відома спроба представити образ О. Дашковича була достатньо примітивною (Іл. 1). Він з'явився у 1857 р. в книзі знаного громадського діяча Міхала Чайковського (1804-1886), відомого також під іменем Садик-паша (Czajkowski 1857, s. 331). Автор цього малюнку – невідомий. Він лише залишив на ньому підпис латинськими літерами «К.С.». Цілком можливо, для прототипу героя автору послужило якесь із зображень козаків більш раннього періоду (Іл. 2).

Через 17 років після цієї публікації з'явився вже портрет О. Дашковича за авторства польського художника Яна Матейка (1838-1893), який і став хрестоматійним на всі майбутні десятиліття (Іл. 3). Традиційно цей портрет вважається не історичним і надуманим, оскільки зрозуміло, художник не мав перед собою жодних зразків з образом Остафія Дашковича. Створений цей портрет був у 1874 році.

Вперше в науковому просторі на цей портрет О. Дашковича звернув увагу у 1894 році, через рік після смерті Я. Матейка, український історик, юрист і меценат М. Шугуров (1843-1901). Він, зокрема, звернув увагу на історію цієї картини, відзначивши, що вона була представлена у 1874 році на Краківській художній виставці, потім куплена польським меценатом Людвіком Міхаловським, а у 1877 р. фотознімки з портрету (авторства

Іл. 1. Зображення Остафія Дашковича в книзі Міхала Чайковського, 1857

Іл. 2. Зображення козаків, XVII ст.

Ил. 3. Ян Матейко. Портрет Остафія Дашковича, 1874

А. Шуберта) були опубліковані спочатку у польському часописі «Tygodnik illustrowany» (1877, №93), а потім і в російському «Живописное обозрение» (1888, №1). Між іншим, Л. Міхаловські (1829-1899), колишній учасник Січневого повстання, був відомим польським колекціонером та поціновувачем мистецтва, творцем художньо-літературного салону у Кракові (Zmarli 2007).

М. Шугуров описав портрет О. Дашковича пензля Я. Матейки наступним чином: «Картина представляє поясну фігуру гетьмана, котрий зображений з великою бородою, одягнутим в кольчугу і досить дивної форми широку шапку; в руках він тримає рушницю начебто готуючись звести курок; обличчя енергійне і красиве, але взагалі не малоросійського типу» (Шугуров 1894, с. 103-104).

Після цієї публікації аналізу картини Я. Матейка уваги майже не приділялося. Хоча сама творчість художника в українському контексті неодноразово перебувала в центрі уваги

дослідників як українських, так і польських. Так, на цьому акцентував увагу ще у 1963 році львівський історик О. Чарновський, у ряді публікацій О. Федорук (Федорук 1971; Федорук 1976), а у 2013 році – Адам Свйонтек (Świątek 2013). Останній з них так описав задум Я. Матейка: «Він намагався зображувати козаків як союзників Польщі проти зовнішніх загроз. Так він намалював портрет славетного гетьмана Євстахія Дашкевича (1874) з мушкетом у руці на тлі колони з гербом Польщі, що мало показати козака як справжнього захисника «кресів» польсько-литовської держави» (Свйонтек 2015, с. 74).

На сьогодні відомо, що сам портрет О. Дашковича спочатку перебував у Кракові, потім у музеї міста Битом (Федорук 1976, с. 33) Сілезького воєводства, а тепер він вже зберігається у музеї в місті Катовіце того ж таки Сілезького воєводства.

Попри поширеність образу О. Дашковича пензля Я. Матейка, все ж таки слід відзначити, що історія цього портрету залишається недослідженою. Зокрема, відкритими є деякі питання: 1) чому саме О. Дашковича Ян Матейко вирішив зобразити на своєму полотні та що вплинуло на реалізацію цієї ідеї? та 2) що послужило історичною основою для його зображення? Власне, на них ніхто й ніколи не пробував відповісти, у т.ч. й дослідники творчості самого Я. Матейка. Разом з тим, слід зауважити, що сама постать О. Дашковича на час створення портрету вже була дуже відомою в польській історіографії (однією з останніх на той момент публікацій було видання у тому ж таки Кракові у 1874 році останньої частини хроніки Бернарда Ваповського, сучасника О. Дашковича, із матеріалами про його бойові успіхи). Можливо, художник був знайомий і з іншими історичними джерелами (наприклад, з картиною «Битва при Орші?»), якими надихався під час створення відповідного образу. Але стосовно цього, поки що, можна лише здогадуватися.

Наприкінці ХХ-го століття, ознаменованого розпадом СРСР, широке зацікавлення населення України власною історією викликало нові пошуки і спроби вже українських художників зображувати події епохи козацтва відповідно до запитів суспільства. Та зображення О. Дашковича так і залишалося довгий час поза увагою саме українських митців.

Іл. 3. Ян Матейко. Портрет Остафія Дашковича, 1874

Така ситуація дала дещо несподіваний результат. В мережах Інтернету, десь на початку 2000-х років (точний час і витоки цього вже встановити неможливо), з'явилася ілюстрація, що найчастіше підписувалася як «Благословення Остафія Дашковича у Каневі» або «...князя Святослава...», або «...Дмитра Вишневецького...», або «...Івана Мазепи...» etc. Як бачимо, варіантів досить багато, але у більшій мірі вона прив'язувалася саме до образу О. Дашковича.

Іл. 5. Артур Арльонов.
Портрет Остафія Дашковича, 2021

Та очевидно, що та ілюстрація була запозичена з опублікованого ще у 1991 році малюнку на сторінках журналу «Пам'ятки України» (№6), де він подавався як супровід до матеріалу про Івана Мазепу, але без підпису щодо назви та авторства. Зрештою з'ясувалося, що це – картина українського художника (роботи якого зберігаються у Національному художньому музеї України!) Володимира Сингаївського (1933-2007). Та картина була створена у 1991 р. і називалася «Канівська козацька рада» (Іл. 4).

Одночасно в загальний обіг знову вводиться портрет О. Дашковича, створений Я. Матейком. Поштовхом для цього послужила його публікація у відомому альбомному виданні «З української старовини», здійсненому видавництвом «Мистецтво» у 1991 році. Зауважимо, що у першому виданні цього альбому («Из украинской старины», 1900 рік) портрет О. Дашковича насправді був відсутній.

Текст до нього писав історик Дмитро Яворницький (1855-1940), а оригінальні малюнки належали відомим художникам

Миколі Самокишу (1860-1944) та Сергію Васильківському (1854-1917).

І от від 1991 року в тих наукових публікаціях та на сувенірній продукції (на жетонах, календарях), навіть на пам'ятній дошці у Житомирі, встановленій у 2014 році на постаменті, де перед цим було погруддя Карлу Марксу, поруч з ім'ям та прізвищем О. Дашковича з'являвся в якості образу і портрет від Я. Матейка. Він стає настільки популярним, що його переносять на інших історичних особистостей, зокрема на Криштофа Косинського.

Лише аж у 2021 році нарешті було створено одразу 2 українських портрети Остафія Дашковича – художником Артуром Орльоном та істориком С. Шаменковим.

Образ, створений А. Орльоном, безумовно заснований на художній уяві автора, хоча і з певним історичним акцентом (Іл. 5). В грудні того ж таки 2021 року цей портрет було подаровано автором місту Черкаси. В офіційних новинах Черкаської міської ради про портрет і процес його створення повідомлялося наступне: «Знаково те, що поки Артур Орльонов малював портрет, вулицю, яку видно з вікна його київської квартири-майстерні, перейменували якраз на честь Остафія Дашковича. Кошовий отаман був засновником колишнього села Воскресенка, де нині ця вулиця проходить. Але на картині, виконаній у стилі графіки з використанням колажу, за спиною Остафія Дашковича – натяк на інші місцевості: Черкаси, як місто, де староста Дашкович перебував більшість часу, і вдалині на дніпровській кручі – його улюблене помістя в Трахтемирові під Каневом. У середині XVI ст. воно разом з місцевим монастирем відійшло, згідно заповіту Остафія Дашковича, Києво-Печерській лаврі. Портрет у виконанні Артура Орльона – так само уявний, як і півтори сотні тому був уявний портрет роботи Яна Матейка. Жодного прижиттєвого зображення Остафія Дашковича не збереглося. Проте це – зображення вже більш впевненого в собі «войовника», яким Дашковича описували його сучасники. Костюм і зброя – результати консультацій пана Орльона з фахівцями із середньовічної історії. І перстень на руці Дашковича – вже не просто прикраса з коштовним камінцем, а перстень-печатка старости, характерна для XVI століття» (Відомий, 2021).

Іл. 6. Жан П'єр Норблен де ла Гурден. Польський шляхтич, 1817.

Іл. 7. Сергій Шаменков. Портрет Остафія Дашковича, 2021.

Іл. 8. Литовський татарин. 1676 р.

Попри деякі недоречності в самому описі, все ж таки, не можна не зауважити, що історична основа для представленого образу уявляється тут слабо аргументованою. Хоча б тому, що сам цей образ О. Дашковича тут більше схожий на зображення польського шляхтича у жупані та кунтуші з малюнку польського художника французького походження Жан-П'єра Норблен де ла Гурдена (1745-1830), створеного у 1817 році (Іл. 6) (A Polish nobleman 1817).

Зовсім інша справа – зображення авторства історика С. Шаменкова (Іл. 7). Як зазначив сам автор реконструкції, у своїй творчості він виходив із опису образу Остафія Дашковича, що містився в «Історії України-Руси», автором якої був М. Грушевський. Спираючись на цей опис С. Шаменков пояснив: «Статус О. Дашковича підкреслює тогочасний турецький шолом та пернач. Зачіска з двома пасмами волосся, одяг та спорядження відтворено на підставі зображень татарських вояків за розписом початку XVI ст., що міститься на стіні кам'яниці м. Люблін (Польща) та зображень татар з картини «Битва під Оршею»» (Шаменков 2021, с. 71-72). Підхід і методологія автора тут цілком зрозумілі.

Разом з тим, виникають і деякі застереження.

По-перше, варто було б звернути увагу не тільки на сам опис О. Дашковича, але й на обставини, з якими він пов'язується. Як ми знаємо, вони свідчать про таємність дій пана Остафія під час проникнення у ворожий табір. А це свідчить вже про те, що він не повинен був би виділятися із загальної маси «татарських вояків». На реконструкції ж скоріше представлена досить знатна особа, а не непомітна з-поміж інших.

По-друге, цілком правильним було рішення орієнтуватися на зображення, що містяться на картині «Битва під Оршею». Але чи не краще було спробувати орієнтуватися не лише на «татарських вояків», а й на воїнів литовського війська?

З нашої точки зору ігнорування особливостей життя О. Дашковича може призвести до того, що ми можемо уявляти його образ взагалі у будь-якому татарському одязі, наприклад, у вигляді т.зв. литовського татарина («липки») (Іл. 8). Та чи буде це О. Дашкович?

Озвучені застереження виникають з думки про специфіку життя нашого героя – життя та діяльність на межі двох світів, татарського і литовського.

Крім того, нами вже висловлювалася ідея, що О. Дашкович ще й міг бути учасником битви при Орші 8 вересня 1514 р. (Ластовський 2016; Ластовський 2024). На це опосередковано вказують ряд фактів, а також розуміння сутності його життєвої позиції: по-перше, сам він був постійним та активним учасником всіх воєнних кампаній ВКЛ впродовж свого життя; по-друге, йому необхідно було утверджувати свій авторитет і значення після повернення з Москви (хоча б з огляду на ті звинувачення у зраді, які продовжували лунаати на його адресу – найбільш відоме з них прозвучало в процесі судового розгляду від князя Тимофія Капусти (?-1515), по-третє, він повинен був завдячувати Костянтину Івановичу Острозькому (1460-1530) за заступництво після подій навколо заколоту Михайла Глинського; по-четверте, О. Дашкович як ніхто інший знав московське військо і московський військовий нобілітет (адже він провів перед цим не один рік в московських землях), а тому його знання й інформація були конче необхідні в ситуації 1514 року; по-п'яте, з огляду на два останні пункти, цілком виправданим і логічним був би тандем О. Дашковича та К. Острозького у битві при Орші.

Логічно зробити припущення, що якщо О. Дашкович дійсно був учасником битви при Орші, відповідно він міг бути зображеним на тій відомій картині, присвяченій цій події. Хоча, все ж таки, слід відзначити, що це припущення, висловлене ще у 2016 році (Ластовський 2016), зустріло цілий ряд заперечень в соціальних мережах, які зводилися до двох позицій: 1) прізвище О. Дашковича не фігурує в документах та записках, що стосуються битви при Орші, отже його там не було, 2) його основна ділянка діяльності була на південних рубежах, отже йому не потрібно було там бути. Проте, ці зауваження скоріше мають емоційний характер,

ніж обґрунтований, оскільки 1) в принципі не може існувати абсолютно повного переліку учасників битви (хоча дійсно, більшість із них відома), 2) на час битви, як ми знаємо, О. Дашкович ніяким чином не був зв'язаний із управлінням Черкаським староством і в основному русло його діяльності залежало на той час від впливу київського воєводи Андрія Немировича.

Іл. 9. Битва при Орші. XVI ст.

Як вважається, картину «Битва при Орші» писав її сучасник (можливо, навіть її учасник чи очевидець) (Іл. 9). Є кілька думок щодо часу її створення: можливо, це сталося у 1520-1530-х роках (Гуцул 2012), а можливо в період від 1531 року до початку 1540-х років (Janicki 2015) (тобто в час найвищої слави О. Дашковича). Фахівці стверджують, що картина є реалістичною і відображає дійсність. Отже, художник не міг не знати основних дійових осіб в обличчя чи по опису, зокрема й О. Дашковича, котрий на час створення картини вже був достатньо відомою особою у всій Східній Європі. Для кращого розуміння варто взяти до уваги реалістичність зображеного там же образу князя Костянтина Острозького, що визнається сучасними

Іл. 10. Ганс Крелл. Фрагмент картини «Битва під Оршею», 1520-1534. Національний музей, Варшава.

Іл. 11. Князь Костянтин Острозький, дереворит, 1517.

Іл. 12. Ян Тарновський під час облоги Стародуба у 1535

істориками. Невипадковою є й думка, що сама ця картина також могла бути створена на замовлення того ж таки Костянтина Острозького (Гуцул 2012, с. 104).

З моєї точки зору, пана Остафія можна побачити на полотні поруч саме із князем К. Острозьким (Іл. 10). Адже спостерігається постійний стійкий зв'язок між обома цими постатями (одночасне перебування на Московщині, заступництво К. Острозького, участь у інших битвах та ін.). Цей зв'язок неодноразово відмічався і в літературі. Крім того, зважаючи на знання О. Дашковича щодо московського війська та його організації, де б йому бути під час битви, як не поруч із командуючим? Тобто на картині відображено співпрацю двох воєначальників, які добре знали, з ким мають справу. Цілком логічним є бачити поруч, в битві з московитами, двох військових, котрі кілька років провели на московських землях.

Якщо спиратися на опис 1529 року та на припущення, що О. Дашкович міг брати участь у битві при Орші, відповідно, на картині повинна бути зображена особа, близька саме до цього (не факт, звичайно, що О. Дашкович в день битви був саме в цьому одязі). Проте, звернімо увагу на те, що картина писалася дещо пізніше від самої битви і зважимо ще й на те, що її автор намагався передати її реальність. Це стосувалося як самої події, так і учасників битви. Отже, й відповідну особу художник зображував так, щоб її можна було впізнати з-поміж усіх інших, тобто підкреслити її індивідуальні риси. Тобто фіксувався образ не станом на 8 вересня 1514 р., а як загальновідомий (в т.ч. і завдяки пізнішим подіям). Крім того, важливою для нас є думка В. Гуцула, що «пам'ятка, попри вражаючу кількість деталей, не містить анахронічних на момент битви (а це, нагадаємо, 1514 рік) елементів озброєння чи костюма. Всі вони мають відповідники в зображальному чи речовому матеріалі, що дійшов до нас із тих часів» (Гуцул 2023).

З огляду на здійснені спроби реконструкцій образу О. Дашковича варто звернути увагу не лише на одяг, але й на такий елемент як борода на обличчі. Як бачимо, на портреті Я. Матейка та на пропонованому нами образі з картини «Битва під Оршею» борода на обличчі присутня, причому доволі розлога. А от на реконструкціях А. Орльонова та С. Шаменкова вона відсутня.

З нашої точки зору в цьому питанні необхідно виходити з того, що його образ не повинен був би кардинально відрізнятися на фоні інших учасників тогочасних подій. Тому варто звернути увагу як на еліту Великого князівства Литовського, так і на зображення кримсько-татарської еліти. Сама діяльність О. Дашковича та згаданий опис 1529 року свідчать,

Іл. 13. Менглі Герай та Мухамед Герай, XVI ст., турецька мініатюра

що він повинен був би зовнішньо виглядати таким чином, щоб бути «своїм» як для перших, так і для других. Прикладом для порівняння можуть служити портрети князя К. Острозького (Іл. 11), графа Яна Амора Тарновського (Іл. 12), хана Менглі-Герая та його сина хана Мухаммед-Герая (Іл. 13). І, принаймні з трьох з них (крім Менглі-Герая), О. Дашкович перебував у достатньо тісних стосунках. Якщо ж звернути увагу на рядових кримських татар, то й вони носили бороди (Іл. 14). Цей елемент ми можемо бачити у багатьох випадках стосовно як еліти ВКЛ, так і еліти та рядового воїнства Кримського ханату (прикладів доволі багато). І якщо пан Остафій бажав залишатися невідомим у цьому середовищі, то він повинен був враховувати цей момент і, при цьому, залишатися самим собою. Адже проникаючи у вороже середовище, за описом 1529 року, «він залишавсь невпізнаний у їхньому таборі». І от саме тому, з нашої точки зору, справжній образ О. Дашковича слабо узгоджується із достатньо парадним портретом,

створеним С. Шаменковим.

У зв'язку із описом 1529 року слід відзначити ще одну важливу річ – його авторське бачення образу О. Дашковича, що «його лице, весь вигляд тіла й одяг все було чисто татарське» мало, звісно, суб'єктивний характер. Підкреслення в описі подібності до татарського одягу ще ніяким чином не свідчить про те, що він дійсно є татарським, а тим більше не дає підстав стверджувати, що й сам Остафій Дашкович був татариним за походженням (на чому інколи наголошують деякі дослідники). Для порівняння достатньо звернути увагу на одяг московської знаті, відображений на відомій гравюрі XVII ст., опублікованій Д. Ровінським (Ровинский 1886, №217). Або ж на зображення селян Київської губернії сер. XIX ст., відображені у відомому альбомі П'єра де ля Фліза (1787-1861) (Де ля Фліз 1996, с. 215-216, 221). Цей одяг багато в чому був подібний до татарського. І при цьому необхідно мати на увазі, що, по-перше, за кілька років до Оршанської битви, О. Дашкович повернувся якраз із Московської держави, де провів майже 4 роки, і, по-друге, що всі документальні матеріали показують на його тісний родинний і побутовий зв'язок із Київщиною. А це означає, що нічого виняткового в його «татарській» зовнішності насправді немає. Крім того, О. Дашкович міг носити «татарський одяг» ще з однієї простої причини – він постійно співпрацював з татарами (керував татарськими загонами, які перебували на королівській службі; брав участь у спільних походах; здійснював дипломатичну діяльність, як це видно в тому ж 1514 р. із повідомлення короля Сигізмунда I від 26 травня).

Таким чином, внаслідок аналізу портретних реконструкцій зображень О. Дашковича складається цілісна картина щодо спроб відомих митців та фахівців-дослідників створити

Іл. 14. Татарська кіннота. XVI ст. Турецька мініатюра.

відповідний епосі життя черкаського старости образ. У більшості цих випадків присутні елементи авторського домислу, за винятком зображення, створеного С. Шаменкова. Водночас є підстави вважати, щодо можливості співставлення художнього зображення О. Дашковича з образом, котрий фігурує на відомій картині XVI століття «Битва під Оршею». Для спроби реконструкції образу цього полководця необхідно враховувати не лише його опис 1529 р., але й події його життя та оточуюче середовище. З нашої точки зору більш реальним до образу О. Дашковича є якраз зображення воїна поруч із князем Костянтином Острозьким на згаданому художньому полотні.

Список джерел та літератури

- ВІДОМИЙ столичний художник презентував Черкасам портрет знаменитого старости, 2021 URL.: <https://chmr.gov.ua/ua/newsread.php?view=20454&s=1&s1=17>
 ГРУШЕВСЬКИЙ, М., 1995, Історія України-Руси. Т. VII. Київ. Х, 624 с.
 ГУЦУЛ, В., 2012, Пам'ятка станкового живопису «Битва під Оршею» з національного музею у Варшаві як джерело до історії козацтва першої третини XVI ст. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. Вип. 21, ч. 2. С. 103-110.

- ГУЦУЛ, В., 2023, Битва під Оршею. Сім фактів про картину, на якій зображена велика перемога над московітами. URL.: <https://localhistory.org.ua/rubrics/painting/bitva-pid-orsheiusim-faktiv-pro-kartynu-na-iakii-zobrazhena-velika-peremoga-nad-moskovitami/>
- ДЕ ЛЯ ФЛІЗ, П.Д., 1996, Альбоми. Том 1. Київ. 254 с.
- КРИМСЬКИЙ, А., 1924, Історія Туреччини. Київ. XII, 226 с.
- ЛАСТОВСЬКИЙ, В., 2016, Вірогідний портрет Остафія Дашковича з XVI-го ст. URL.: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1988-valerii-lastovskyy-virohidnyi-portret-ostafiia-dashkovycha-z-khvi-ho-st/>
- ЛАСТОВСЬКИЙ, В., 2024, Остафій Дашкович: від заповіту до старостування. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. Вип. 33. Ніжин. С. 119-122.
- РОВИНСКИЙ, Д., 1886, Материалы для русской иконографии. Вып. VI. Санкт-Петербург. 50 с.
- СВЙОНТЕК, А., 2015, Мистецтво на службі народу. Про роль малярства у формуванні уявлень поляків на тему руських земель під час поділів. *Історичні та культурологічні студії*. Вип. 6-7. С. 62-80.
- ФЕДУРУК, О., 1971, Образи укр. історії в польському мистецтві (1863–1914 рр.). *Українське мистецтвознавство*. Вип. 5. С. 129–142.
- ФЕДУРУК, О., 1976, Джерела культурних взаємин. Україна в творчості польських художників другої половини XIX – початку XX ст. Київ. 128 с.
- ШАМЕНКОВ, С., 2021, Портрет-реконструкція Остафія Дашкевича. *Спрій*. №3. С. 71-72.
- ШУГУРОВ, Н., 1894., Андриолли и Матейко, как авторы рисунков и картин из малорусского быта. *Киевская старина*. №1. С. 93-106.
- A POLISH nobleman. Жан-П'єр Норблен де ла Гурден, 1817. URL.: https://artsandculture.google.com/asset/a-polish-nobleman-0003/7wFv9NGwF8_M2w?hl=uk
- АСТА Томіціана, 1911, Т. XI. Poznaniae. 355 p.
- CZAJKOWSKI, M., 1857 Kozaczyzna w Turcyi: dzieło w trzech częściach. Paryż: w Drukarni L. Martinet. XVI, 391 s.
- JANICKI, M., 2015, Obraz Bitwa pod Orszą – geneza, datowanie, wzory graficzne a obraz bitwy «na Kropiwniej» i inne przedstawienia batalistyczne w wileńskim pałacu Radziwiłłów. *Bitwa pod Orszą*. Warszawa. S. 173-225.
- ŚWIĄTEK, A., 2013, *Lach serdeczny: Jan Matejko a Rusini*. Kraków. 204 s.
- ZMARLI zasłużeni dla Muzeum Narodowego w Krakowie. URL.: <https://dziennikpolski24.pl/zmarli-zasluzeni-dla-muzeum-narodowego-w-krakowie/ar/1425414>

References

- VIDOMYI stolychnyi khudozhnyk prezentuvav Cherkasam portret znamenytoho starosty [A famous metropolitan artist presented Cherkasy with a portrait of the famous starosta]. URL.: <https://chmr.gov.ua/ua/newsread.php?view=20454&s=1&s1=17>
- HRUSHIVSKYI, M., 1995, Istoriiia Ukrainy-Rusy [History of Ukraine-Rus]. T. VII. Kyiv. Kh, 624 s.
- HUTSUL, V., 2012, Pamiatka stankovoho zhyvopysu «Bytva pid Orsheiu» z natsionalnoho muzeiu u Varshavi yak dzherelo do istorii kozatstva pershoi tretyny XVI st. [The monument of easel painting "Battle of Orsha" from the National Museum in Warsaw as a source for the history of the Cossacks of the first third of the 16th century]. *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini [New studies of monuments of the Cossack era in Ukraine]*. Vyp. 21, ch. 2. S. 103-110.
- HUTSUL, V., 2023, Bytva pid Orsheiu. Sim faktiv pro kartynu, na yakii zobrazhena velyka peremoha nad moskovitamy [Battle of Orsha. Seven facts about the painting depicting the great victory over the Muscovites]. URL.: <https://localhistory.org.ua/rubrics/painting/bitva-pid-orsheiu-sim-faktiv-pro-kartynu-na-iakii-zobrazhena-velika-peremoga-nad-moskovitami/>
- DE LIA FLIZ, P.D., 1996, Albomy [Albums]. Tom 1. Kyiv. 254 s.
- KRYMSKYI, A., 1924, Istoriiia Turechchyny [History of Turkey]. Kyiv. XII, 226 s.

- LASTOVSKYI, V., 2016, Virohidnyi portret Ostafii Dashkovycha z XVI-ho st. [A plausible portrait of Ostafy Dashkovych from the 16th century]. URL.: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1988-valerii-lastovskyy-virohidnyi-portret-ostafii-dashkovycha-z-khvi-ho-st/>
- LASTOVSKYI, V., 2024, Ostafii Dashkovych: vid zapovitu do starostuvannia [Ostafy Dashkovich: from will to eldership]. *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini [New studies of monuments of the Cossack era in Ukraine]*. Vyp. 33. Nizhyn. S. 119-122.
- ROVINSKIY, D., 1886, Materialy dlya russkoy ikonografii [Materials for Russian iconography]. Vyip. VI. Sankt-Peterburg. 50 s.
- SVIONTEK, A., 2015, Mystetstvo na sluzhbi narodu. Pro rol maliarstva u formuvanni uiaвлен poliakiv na temu ruskykh zemel pid chas podiliv [Art at the Service of the People. On the Role of Painting in the Formation of Poles' Conceptions of the Ruthenian Lands during the Partitions]. *Istorychni ta kulturolohichni studii [Historical and Cultural Studies]*. Vyp. 6-7. s. 62-80.
- FEDORUK, O., 1971, Obrazy ukr. istorii v polskomu mystetstvi (1863–1914 rr.) [Images of Ukrainian history in Polish art (1863–1914)]. *Ukrainske mystetstvoznavstvo [Ukrainian art criticism]*. Vyp. 5. S. 129–142.
- FEDORUK, O., 1976, Dzherela kulturnykh vzaiemyn. Ukraina v tvorchosti polskykh khudozhnykiv druhoi polovyny XIX – pochatku XX st. [Sources of cultural relations. Ukraine in the work of Polish artists of the second half of the 19th - early 20th centuries]. Kyiv. 128 s.
- ShAMENKOV, S., 2021, Portret-rekonstruktsiia Ostafii Dashkevycha [Portrait reconstruction of Ostafy Dashkevych]. *Strii [Order]*. №3. S. 71-72.
- ShUGUROV, N., 1894., Andriolli i Mateyko, kak avtoryi risunkov i kartin iz malorussskogo byita [Andriolli and Mateiko as authors of drawings and paintings from the Little Russian way of life]. *Kievskaya starina [Kiev antiquity]*. №1. S. 93-106.
- ACTA Tomiciana, 1911, T. XI. Poznaniae. 355 p.
- CZAJKOWSKI, M., 1857 Kozaczyna w Turcyi: dzieło w trzech częściach. Paryż: w Drukarni L. Martinet. XVI, 391 s.
- JANICKI, M., 2015, Obraz Bitwa pod Orszą – geneza, datowanie, wzory graficzne a obraz bitwy «na Kropiwniej» i inne przedstawienia batalistyczne w wileńskim pałacu Radziwiłłów. *Bitwa pod Orszą*. Warszawa. S. 173-225.
- ŚWIĄTEK, A., 2013, *Lach serdeczny: Jan Matejko a Rusini*. Kraków. 204 s.
- ZMARLI zasłużeni dla Muzeum Narodowego w Krakowie, 2007 URL.: <https://dziennikpolski24.pl/zmarli-zasluzeni-dla-muzeum-narodowego-w-krakowie/ar/1425414>

Портретні зображення Остафія Дашковича: спроба пошуку реальності

Мета. У статті розглядається питання можливості виявлення підстав для історичного обґрунтування існуючих художніх зображень відомого державного діяча Великого князівства Литовського першої третини XVI століття Остафія Дашковича.

Методи. Дослідження представленої теми базується як на загальних, так і на спеціальних методах наукового пошуку. Зокрема, в основі праці лежать принцип історизму, логічний, хронологічний та порівняльний методи.

Результати. Портретне зображення Остафія Дашковича залишається дискусійним для сучасної науки. До цієї теми зверталися як художники, так і науковці. Найбільш відоме і найбільш поширене зображення – портрет роботи польського художника Яна Матейки, створений у 1874 р. Лише у 2021 році з'явилися дві спроби від українських авторів створити відповідний художній образ. Важливим питанням залишається залучення до відтворення образу необхідних історичних джерел. Зокрема, одним із них є художнє полотно «Битва на

Орші», створене, можливо, ще за життя Остафія Дашковича. Це джерело важливе ще й тим, що є підстави вважати старосту учасником цієї битви. Отже, він міг бути зображеним на цій картині поруч із князем Костянтином Острозьким.

Висновки. Відтворення образу Остафія Дашковича в художньому зображенні неможливе без врахування історичних джерел XVI століття, зокрема без опису його особи 1529 року та без врахування тогочасних інших зображень, зокрема картини «Битва під Оршею». До того ж, є підстави вважати, що Остафій Дашкович міг бути учасником цієї битви та міг бути зображеним на цьому полотні.

Ключові слова: Остафій Дашкович, портрет, Ян Матейко, «Битва на Орші».

Валерій Ластовський, доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Valerii Lastovskyi, Doctor of Historical Sciences, professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>

Received: 18-04-2024

Advance Access Published: December, 2024